

**Mușata Bocoș**

**Dana Jucan**

**Teoria și metodologia instruirii**

**Teoria și metodologia evaluării**

---

**Repere și instrumente didactice  
pentru formarea profesorilor**

*Ediția a V-a*

**Editura Paralela 45**

*Editura Paralela 45 este recunoscută de  
Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS).*

*Contribuțiile științifice ale celor două autoare  
(Mușata Bocoș, Dana Jucan) la realizarea lucrării sunt egale.*

Tehnoredactare și corectură: autoarele  
Revizie: Amalia Mărășescu  
Pregătire de tipar: Marius Badea  
Design copertă: Ionuț Broșțianu

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României  
BOCOȘ, MUȘATA**

**Teoria și metodologia instruirii, teoria și metodologia evaluării :  
repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor / Mușata  
Bocoș, Dana Jucan. - Ed. a 5-a. - Pitești : Paralela 45, 2022**

Conține bibliografie

ISBN 978-973-47-3596-9

I. Jucan, Dana

37

Copyright © Editura Paralela 45, 2022

Prezenta lucrare folosește denumiri ce constituie mărci înregistrate,  
iar conținutul este protejat de legislația privind dreptul de proprietate intelectuală.  
[www.edituraparelela45.ro](http://www.edituraparelela45.ro)

## CUPRINS

<b>Prefață</b> .....	<b>7</b>
<b>Foreword</b> .....	<b>9</b>
<b>PARTEA I</b> <b>TEORIA ȘI METODOLOGIA INSTRUIRII</b>	
<b>Tema nr. 1</b>	
Didactica – știință pedagogică fundamentală.....	11
<b>Tema nr. 2</b>	
Procesul de învățământ.....	31
<b>Tema nr. 3</b>	
Normativitatea didactică .....	51
<b>Tema nr. 4</b>	
Formele de organizare a procesului de învățământ .....	65
<b>Tema nr. 5</b>	
Strategiile didactice.....	87
<b>Tema nr. 6</b>	
Proiectarea activității didactice .....	111
<b>PARTEA A II-A</b> <b>TEORIA ȘI METODOLOGIA EVALUĂRII</b>	
<b>Tema nr. 1</b>	
Semnificații, implicații, operaționalizări ale conceptului de evaluare în câmpul educației.....	129
<b>Tema nr. 2</b>	
Evaluarea didactică - demers continuu, integrat în procesul de predare și învățare. Funcțiile evaluării.....	140

<b>Tema nr. 3</b>	
Ipostaze ale rezultatelor școlare ale elevilor.....	152
<b>Tema nr. 4</b>	
Structura procesului evaluativ la nivel micro.....	161
<b>Tema nr. 5</b>	
Strategii de evaluare a rezultatelor școlare.....	175
<b>Tema nr. 6</b>	
Tipuri de itemi pedagogici .....	196

*Structura algoritmică a operaționalizării temelor:*

1. Obiective/ competențe vizate prin studiul temei
2. Termeni și sintagme-cheie
3. Suport teoretic
4. Esențializarea și explicitarea conținutului prin intermediul unor organizatori cognitivi/ scheme
5. Sarcini de reflecție și exerciții aplicative
6. Sugestii pentru luarea notițelor
7. Recomandări bibliografice pentru studiul individual
  - Bibliografie selectivă
  - Bibliografie recomandată pentru aprofundări

## PREFAȚĂ

Concepută ca instrument operațional în activitățile de instruire și autoinstruire, lucrarea „*Teoria și metodologia instruirii și Teoria și metodologia evaluării. Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor*” propune suporturi practic-acționale, metodologice și, deopotrivă, elemente de fundamentare teoretică pentru demersurile de (auto)instruire la disciplinele pedagogice și, totodată, pentru demersurile didactice întreprinse de practicieni.

Adresându-se tuturor celor care urmează programe didactice de formare inițială și continuă, precum și celor care doresc să se perfecționeze și să se autoperfecționeze, lucrarea își propune să genereze și să susțină reflecția și atitudinea activă și critică a cititorului interesat să aprofundeze problematicile specifice „Teoriei și metodologiei instruirii” și „Teoriei și metodologiei evaluării”.

Din dorința de a se asigura caracterul operațional al acestei lucrări, în prezentarea didactică a temelor pedagogice selectate s-a optat pentru o structură algoritmică identică, structură care include:

- a) Obiective/ competențe vizate prin studiul temei
- b) Termeni și sintagme-cheie
- c) Suport teoretic
- d) Esențializarea și explicitarea conținutului prin intermediul unor organizatori cognitivi/ scheme
- e) Sarcini de reflecție și exerciții aplicative
- f) Sugestii pentru luarea notițelor
- g) Recomandări bibliografice pentru studiul individual
  - Bibliografie selectivă
  - Bibliografie recomandată pentru aprofundări.

Multitudinea de prilejuri de reflecție, de aplicare, de exersare și elaborare, adesea creativă, situațiile de învățare problematizate și euristice etc. reunite în secțiunea „Sarcini de reflecție și exerciții aplicative” invită la receptare activă, interactivă și critică, exprimabilă în cadrul cursurilor, seminariilor, dezbaterilor, dar și în activitatea didactică efectivă, în proiectarea și experimentarea propriilor practici pedagogice.

De altfel, și secțiunea intitulată „Esențializarea și explicitarea conținutului prin intermediul unor organizatori cognitivi/ scheme” poate fi valorificată de formatori sau chiar de cursanți ca o sursă importantă pentru analize, comentarii, descrieri, explicații, punere de probleme, problematizări, rezolvări de probleme ș.a.m.d. Această secțiune conține unele reprezentări iconice care ilustrează elemente componente ale secțiunii „Suport teoretic” sau care sunt independente de acesta, devenind, astfel, puncte de plecare în realizarea de reflecții individuale sau colective, problematizări, nuanțări, aprofundări etc.

Nutrim speranța că prin clarificările de ordin conceptual oferite, prin încercările de evidențiere a relațiilor și a interrelațiilor dintre concepte și, cu deosebire, prin maniera reflexivă de interacțiune cu cititorul, îi oferim acestuia o provocare constructivă de organizare și reorganizare, de construcție și reconstrucție a experiențelor de învățare, de cunoaștere și de formare profesională teoretică și practică.

*Autoarele*

## FOREWORD

Conceived as an operational instrument for instruction and self-instruction activities, the work “The Theory and Methodology of Instruction and the Theory and Methodology of Evaluation. Didactic Guide Marks and Instruments for Teacher Training” offers practical, actional and methodological support and also elements of theoretical substantiation for the (self-)instruction steps in the pedagogical subjects and also for the didactic steps undertaken by practitioners.

Aimed at all those who follow teaching programs for initial and in-service training and also at those who wish to improve their knowledge and also self-improve, the work aims at generating and at sustaining the active and critical reflection and attitude of the reader who is interested in studying thoroughly the specific problems of “The Theory and Methodology of Instruction” and of “The Theory and Methodology of Evaluation”.

Wishing to ensure the operational character of this additional curriculum, in the didactic presentation of the selected pedagogical topics we have chosen an identical pattern structure, which includes:

- a) Objectives/ competencies aimed at through the study of the theme
- b) Keywords and syntagms
- c) Theoretical support
- d) The content explicitation through some cognitive organizers/ schemes
- e) Topics for reflection and application exercises
- f) Suggestions for taking notes
- g) Recommended bibliography for individual study
  - Selected bibliography
  - Recommended bibliography for in-depth study.

The great number of opportunities of reflection, of application, of exercising and elaboration, often creative, the learning situations, problematized and analyzed, gathered in the section “Reflection tasks and exercises” invite the reader to active, interactive and critical reception, expressible during courses, seminars, debates, but also during the teaching activity proper, in projecting and experimenting one’s own pedagogical practices.

Moreover, the section intitled “The essentialization and the explicitation of the content through some cognitive organizers/ schemes” may be used by trainers or by students as an important source for analyses, comments, descriptions, explanations, problem raising, questions, problem solving, etc. This section contains some icon representations that illustrate elements of the section “Theoretical Support” or independent elements that become starting points for individual or collective reflections, nuances, in-depth studies, etc.

We hope that through the concept clarifications offered, through our efforts of pointing out the relations and the interrelations between the concepts and especially through our reflexive manner of interacting with the readers, we offer them the constructive challenge of organizing and reorganizing, of building and rebuilding their learning experience, of enriching their knowledge and improving their theoretical and practical professional formation.

*The authors*



# PARTEA I

## TEORIA ȘI METODOLOGIA INSTRUIRII

Tema nr. 1

### DIDACTICA - ȘTIINȚĂ PEDAGOGICĂ FUNDAMENTALĂ

#### **O** Obiective/ competențe vizate prin studiul temei:

**O<sub>1</sub>** - să definească în manieră operațională conceptele: didactică, didactica generală, didactica școlară, didacticile speciale, didactica clasică, didactica modernă

**O<sub>2</sub>** - să analizeze principalele repere în evoluția istorică a conceptului de didactică


**O<sub>3</sub>** - să descrie obiectul de studiu al didacticii, câmpul de acțiune al acesteia și principalele sale ramuri

**O<sub>4</sub>** - să explice relația de interdependență dintre funcțiile didacticii, respectiv funcția teoretică/ de cunoaștere/ epistemologică, funcția reflexivă și funcția practică/ utilitară/ pragmatică

**O<sub>5</sub>** - să descrie raporturile dintre didactica generală și științele cu care ea intră în relație, precum și relațiile dintre didactica generală și didacticile speciale

**O<sub>6</sub>** - să analizeze comparativ didactica tradițională și didactica modernă

**O<sub>7</sub>** - să explicitizeze direcțiile de dezvoltare ale didacticii contemporane, încadrându-le în paradigmele educaționale contemporane

 **Termeni și sintagme-cheie:** didactica clasică, didactica modernă, didactica generală, didactica școlară, didacticile specialităților/ didacticile speciale, metodică specialității

 **Suport teoretic:**

### 1. Conceptul de „didactică” și evoluția sa istorică

Originea conceptului „didactică” se află în termenii grecești „*didaskein*” (a învăța), „*didaktikos*” (instrucție, instruire), „*didasko*” (învățare, învățământ), „*didaktike*” (arta învățării). Această familie de cuvinte indică faptul că sfera conceptului „didactică” este extrem de cuprinzătoare, ea incluzând tot ceea ce se referă la problematica procesului de predare-învățare, a învățământului, a educației și a formării omului. Cu acest sens, conceptul de „didactică” a fost introdus în circulație, în secolul al XVII-lea, de către celebrul pedagog ceh *Jan Amos Comenius* (1592-1670), prin lucrarea sa „*Didactica Magna*” (Marea Didactică), publicată în anul 1632 în limba cehă și în anul 1657 în limba latină. Această lucrare reprezintă opera fundamentală a lui Comenius și conține teoria sa pedagogică și întregul său sistem de educație.

Atribuindu-i-se conceptului semnificația inițială de artă a predării, el era asimilat cu „arta universală de a-i învăța pe toți totul” („*omnes omnia docendi artificium*”). Comenius considera că a învăța pe altul înseamnă a ști ceva și a face și pe altul să învețe să știe și aceasta repede, plăcut și temeinic și în special cu ajutorul exemplelor, regulilor și aplicațiilor generale sau speciale.

**Procesul de cristalizare a unei teorii cuprinzătoare a procesului de învățământ a fost complex și gradual: de la organizarea și conducerea procesului de învățământ prin apel la elemente mistice și speculații, s-a ajuns la concepția lui Comenius, care considera că este vorba despre artă și spontaneitate, apoi la necesitatea observației sistematice, a fundamentării și explicării științifice a acestui proces complex.**

Opera pedagogică a lui Comenius a constituit primul mare sistem de educație, a fost deschizătoare de drumuri și se constituie într-o doctrină pedagogică care își păstrează, în mare parte, și astăzi actualitatea; secolul XVII s-a mai numit în pedagogie „secolul didacticii”, iar Comenius a fost supranumit „Galilei al educației” și „Bacon al educației”.

Opera lui Comenius a fost continuată de mai mulți pedagogi, care și-au construit propriile concepții educative, contribuind la dezvoltarea didacticii.

Pedagogul elvețian *Johann Heinrich Pestalozzi* (1746-1827), a fost, în aceeași măsură, teoretician și practician al educației; el a încercat să elaboreze o teorie științifică asupra educației și să pună bazele învățământului elementar, realizând pentru prima dată în istoria omenirii, îmbinarea organizată a activității productive cu instrucția.

Ideile pedagogice ale lui Pestalozzi au ajuns și în țara noastră, grație contribuției lui *Stephan Ludwig Roth* (1796-1849) – discipol al lui Pestalozzi, care a promovat concepția educativă a acestuia, adaptând-o la realitățile transilvănene. Mai târziu, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, învățământul elementar românesc a fost organizat în spirit pestalozzian.

Un alt mare pedagog care a promovat metoda intuiției și, alături de ea, metoda conversației euristice, a fost *Friedrich Adolph Wilhelm Diesterweg* (1790-1866) – învățător, profesor și conducător de școală, adept al lui Pestalozzi, considerat „învățător al învățătorilor Germaniei” și „Pestalozzi al Germaniei”.

Ca și Pestalozzi și Diesterweg, pedagogul rus *Konstantin Dimitrievici Ușinski* (1823-1870) s-a ocupat de problematica învățământului elementar și a contribuit la reorganizarea învățământului democratic. Operei sale fundamentale „Omul ca obiect al educației”, i se adaugă „Călătorie pedagogică prin Elveția. Despre caracterul național al educației publice” și studii de didactică și manuale pentru învățământul elementar, din care se desprinde ideea că pedagogia trebuie să se constituie ca o unitate între teorie și practică.

În șirul celor care au avut preocupări în materie de didactică se înscrie și pedagogul german *Johann Friedrich Herbart* (1776-1841), care a fost de formație filosof și matematician, iar după ce a cunoscut activitatea lui Pestalozzi, și-a îndreptat preocupările spre educație. A fost profesor universitar, răstimp în care a înființat un seminar pedagogic cu școli de aplicație. A fost primul pedagog care a elaborat o teorie a interesului, considerând interesul ca verigă esențială între idee și acțiune. Dintre multele sale lucrări, două au reținut atenția în mod deosebit – „Pedagogia generală” și „Prelegeri pedagogice”.

Existența curentului herbartian, teoriile și ideile promovate de acesta, au făcut ca didactica să piardă o parte din cuceririle și dezvoltările anterioare, dar să câștige în ceea ce privește constituirea ei ca disciplină de sine stătătoare. Dacă la Comenius didactica era superpozabilă cu pedagogia, la ceilalți pedagogi

considerațiile didactice erau incluse în problematica pedagogică. Începând cu Herbart, didactica se cristalizează ca o teorie/ disciplină cu un domeniu bine delimitat, fapt pentru care unii îl consideră pe Herbart părintele didacticii. Am putea rezuma contribuția lui Herbart la delimitarea obiectului didacticii și la stabilirea relației ei cu pedagogia, astfel: una din preocupările fundamentale ale didacticii este predarea cunoștințelor, realizată în conformitate cu anumite legități psihologice ale asimilării lor; cele două componente ale procesului de învățământ – predarea și asimilarea se află într-o strânsă interdependență.

Prin contribuțiile lor, continuatorii operei lui Herbart au făcut ca domeniul de cuprindere al didacticii să cunoască atât extensiuni la nivelul întregii pedagogii, cât și restrângeri (la educația intelectuală, la instruire, la metodologia învățământului etc.).

Pe baza considerațiilor de mai sus, propunem o *primă definiție a didacticii*, mai bogată și mai cuprinzătoare, în conformitate cu evoluțiile pedagogice înregistrate în timp:

**Didactica este o disciplină pedagogică fundamentală, înțeleasă ca *teorie și practică a instruirii*, care studiază:**

- procesul de învățământ, conceput ca proces unitar de instrucție și educație, de informare și formare (deși didactica studiază în principal, procesul instrucției, ea nu poate eluda educația, aflată în relație de complementaritate cu instrucția)
- sistemul de învățământ, ca ansamblu al instituțiilor de instrucție și educație, în cadru formal sau neformal
- legitățile și principiile activității didactice
- curriculumul educațional și componentele sale: obiectivele educaționale, conținutul învățământului, strategiile didactice și componentele lor, strategiile de evaluare și componentele lor
- relațiile educaționale
- stilurile de activitate didactică ș.a.m.d.

## **2. Didactica - obiect de studiu, funcții și importanță**

Didactica modernă este o știință pedagogică fundamentală al cărei obiect de studiu îl reprezintă, în principal:

- procesul de instruire/ autoinstruire (și educare/ autoeducare) desfășurat în cadre formale - în instituții de învățământ

- procesul de instruire/ autoinstruire (și educare/ autoeducare) desfășurat în cadre neformale - în alte instituții decât cele de învățământ
- instruirea (și formarea) continuă a adulților.

Didactica generală poate fi considerată teorie și practică a instruirii și autoinstruirii (care nu eludează educația și autoeducația) în contexte formale, neformale și informale, la orice vârstă.

### Funcțiile didacticii

Atât didactica generală, cât și didacticile speciale îndeplinesc trei funcții complementare, între care se stabilesc interrelații dinamice, interdependențe și potențări reciproce: **funcția teoretică/ de cunoaștere/ epistemologică, funcția reflexivă și funcția practică/ utilitară/ pragmatică.**

Exercitarea *funcției de cunoaștere* a didacticii este corelată cu caracterul său descriptiv și explicativ – ea are ca obiect de cunoaștere un domeniu bine delimitat al activității sociale, respectiv instruirea și autoinstruirea, cercetează, dezvăluie și explică legitățile acțiunilor educaționale, relațiile dintre influențele educaționale și dezvoltarea personalității elevilor, stabilește raporturi cantitative și calitative între ele etc., adesea, în modalități de natură euristică, acestea imprimând funcției de cunoaștere o *dimensiune euristică*.

Caracterul reflexiv al didacticii asigură substanța *funcției sale reflexive*; grație acesteia, didactica, având ca elemente de referință finalitățile educaționale urmărite, emite judecăți de valoare în legătură cu modalitățile de valorificare a achizițiilor din pedagogie, psihologie, sociologie etc., a resurselor informaționale, metodologice și materiale, în vederea organizării proceselor didactice.

Continuarea exercitării funcției de cunoaștere și a funcției reflexive în plan practic, operațional, se înfăptuiește prin *funcția practică/ utilitară/ pragmatică*, de ghidare a activităților educaționale (care ține de metodică). Funcția utilitară este legată de caracterul normativ-prescriptiv al didacticii pedagogiei și se referă la faptul că aceasta oferă în permanență practicienilor jaloane, sugestii, recomandări, orientări generale, norme de activitate, principii de acțiune pedagogică, strategii de intervenție educațională etc.

În diferitele situații de cunoaștere, de acțiune și de învățare, funcția practică/ utilitară nu poate contribui la progres în plan practic, nu poate acționa independent de funcția de cunoaștere, grație căreia se descoperă paradigme, raporturi, legități ale domeniului propriu și de funcția reflexivă, grație căreia se

emit judecăți de valoare în legătură cu componentele procesului didactic, ținând cont de cele mai noi cerințe și așteptări pe care societatea le formulează pentru educație și învățământ. Cu alte cuvinte, este evident că, în absența funcției de cunoaștere, a unui aparat teoretic-conceptual științific bine organizat, nu poate acționa nici funcția reflexivă și nici cea practică/ pragmatică/ utilitară. Practica este cea care inspiră și „alimentează” teoria, iar teoria este cea care ghidează și validează practica; nimic nu este mai practic decât o teorie bună. Alegerea unui model teoretic, a unei teorii sau paradigme ne ajută în procesul de selectare a datelor și a implicațiilor observabile și, implicit, la avansarea în procesul cercetării. Este necesară o teorie, cel puțin rudimentară, înainte de colectarea datelor, așa cum este necesară o cantitate minimă de date pentru a realiza construcții teoretice. Însă nu este necesar să avem construită o teorie completă înainte de cercetare și nici nu este necesar ca teoria să rămână nemodificată pe parcursul cercetării; teoria și datele se află într-o interacțiune continuă.

#### **Importanța studierii didacticii**

- Cunoașterea didacticii generale servește la proiectarea și organizarea programatică științifică a pregătirii inițiale și formării continue a indivizilor, a dezvoltării tuturor dimensiunilor personalității lor.
- Cunoașterea didacticii școlare este o condiție esențială a succesului activității instructiv-educative, de instruire și autoinstruire, de educație și autoeducație, fie în învățământul preprimar, fie în cel primar, gimnazial, liceal sau superior.
- Cunoașterea didacticilor speciale și a metodicilor este o condiție a organizării și desfășurării moderne și eficiente a activității de predare și învățare a diferitelor obiecte de învățământ și de asigurare a succesului acestor activități.
- Cunoașterea didacticii adulților reprezintă condiția identificării formelor și modalităților de instruire și autoinstruire, de educare și autoeducare a diferitelor categorii sociale și profesionale de adulți.

#### **3. Didactica școlară – ramură a didacticii generale**

Ramura cea mai bine studiată și conturată a didacticii generale o reprezintă didactica școlară – concepută ca teorie și practică a procesului de învățământ, care are ca obiect de studiu: